

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ ХАРКІВСЬКИЙ
НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ ІМЕНІ В.Н.КАРАЗІНА

ФАКУЛЬТЕТ ПСИХОЛОГІЇ
КАФЕДРА ЗАГАЛЬНОЇ ПСИХОЛОГІЇ

КВАЛІФІКАЦІЙНА РОБОТА

на тему: Статеві особливості поведінки особистості у конфлікті

Студентки 4 курсу групи ПС-42
першого (бакалаврського) рівня вищої освіти
освітньо-професійної програми «Психологія»
за спеціальністю 053 – ПСИХОЛОГІЯ
КУЛИНИЧ ЛЮДМИЛИ

Керівник Доцент, кандидат психологічних наук,
доцент кафедри загальної психології
ЯВОРОВСЬКА ЛЮБОВ

Чотирьохрівнева шкала оцінювання _____
Кількість балів: _____

Члени комісії _____	_____
(підпис)	(прізвище та ініціали)
_____	_____
(підпис)	(прізвище та ініціали)
_____	_____
(підпис)	(прізвище та ініціали)

Зміст

ВСТУП.....	3
РОЗДІЛ I. ТЕОРЕТИЧНО-СОЦІАЛЬНІ ЗАСАДИ СТАТЕВИХ ОСОБЛИВОСТЕЙ ПОВЕДІНКИ ОСОБИСТОСТІ ПІД ЧАС КОНФЛІКТІВ.....	6
1.1. Особливості статевої поведінки під час конфлікту через призму «Соціальної конструкції» та феномен статевиx стереотипів.....	6
1.2. Вплив навколишнього середовища на формування особливостей статевої поведінки особистості у конфлікті	10
1.3. Особливості поведінки для різної статі під час конфлікту. Вплив зовнішніх чинників на зміну поведінки.....	13
Висновки до I розділу.....	19
РОЗДІЛ II. ЕМПІРИЧНЕ ДОСЛІДЖЕННЯ СТАТЕВИХ ОСОБЛИВОСТЕЙ ПОВЕДІНКИ ОСОБИСТОСТІ У КОНФЛІКТІ.....	20
2.1. Характеристика вибірки.....	20
2.2. Характеристика методів дослідження.....	20
2.3. Результати дослідження та їх інтерпретація.....	21
2.3.1. Дослідження стратегій поведінки в конфлікті.....	21
2.3.2. Дослідження рівня конфліктності досліджуваних чоловіків та жінок...	23
2.3.3. Дослідження стратегій розв'язання конфлікту.....	24
2.4. Дослідження статевиx особливостей поведінки особистості у конфлікті..	26
Висновки до II розділу.....	33
ВИСНОВКИ.....	35
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ.....	37
АНОТАЦІЯ.....	39
ДОДАТКИ.....	41

ВСТУП

Сучасне суспільство характеризується динамічністю та багатогранністю, що неминуче веде до виникнення конфліктних ситуацій. Конфлікт – це нормальне явище, яке може виникати як між людьми, так і всередині особистості. Проте, статеві особливості сприйняття та вирішення конфліктів є важливим аспектом, який потребує детального вивчення.

Актуальність теми даного дослідження обумовлюється тим, що у науковій сфері наявне постійне збільшення кількості публікацій та наукових робіт, присвячених проблемі конфліктних ситуацій, що зумовлюється недостатньою обізнаністю в цій галузі та практичною значущістю вивчення особливостей міжстатевої взаємодії у різних сферах життєдіяльності особистості. Тому є необхідність додаткового вивчення певних аспектів специфіки конфлікту та можливих особистісних факторів, які впливають на людину саме у конфліктній ситуації. Це передбачає дослідження внутрішнього світу людини, її можливих реакцій на конфліктну ситуацію та причини вибору того чи іншого стилю поведінки у конфлікті.

Сучасні відомості в результаті досліджень у конфліктології, таких авторів як В. Галаган, Г. Ложкін, В. Орлов, О. Отич, Н. Пов'якель, О. Фурса та ін., провокують нові питання, які зазвичай стосуються змістовних питань взаємопереходу між зовнішньою та внутрішньою діяльністю. Тож виникають нові критерії до вивчення детермінант поведінки особистості у конфлікті.

Таким чином, враховуючи достатньо високий науковий інтерес до конфліктної тематики та прояву особистості в даному контексті, доцільне проведення дослідження, спрямованого на виявлення статевих особливостей поведінки особистості в конфлікті.

Наукова новизна полягає в наступному: на основі аналізу сучасних наукових відомостей про природу конфлікту, дане дослідження дозволяє розширити та поглибити наявні знання про детермінанти поведінки особистості у конфлікті.

Постановка проблеми: нерідко у ситуаціях міжстатевої взаємодії виникають проблеми взаємного непорозуміння між її учасниками, що призводить до загострення та ускладнення відносин між ними. Дуже часто причинами цього є: нестача знань учасників взаємодії щодо особливостей жіночої та чоловічої психології, сприйняття іншої статі через призму стереотипів і відповідно очікування певних дій, взаємодія на фоні негативних емоційних станів та переживань, відмінності чоловічих і жіночих особистісних рис, також відмінності у засобах розв'язання конфліктної ситуації та ін. Тож, існує дуже багато особистісних чинників, які впливають на конфліктну ситуацію. Крім того, наявний підвищений науковий інтерес до цієї теми, що відповідно обумовлюється відсутністю повної достовірної картини впливу особистості та її характеристик на аспекти конфлікту.

Об'єкт дослідження – стиль поведінки у конфлікті

Предмет дослідження – статеві особливості поведінки особистості у конфлікті

Мета дослідження – дослідити статеві особливості поведінки особистості у конфлікті

Завдання дослідження:

1. Провести теоретичний аналіз статевої особливості поведінки особистості у конфлікті у соціальному контексті
2. Визначити рівень конфліктності чоловіків та жінок, а також їх стратегії поведінки у конфлікті та стратегії розв'язання конфліктних ситуацій
3. З'ясувати чи пов'язаний рівень конфліктності досліджуваних з вибором стратегії поведінки у конфлікті та вибором стратегії розв'язання конфлікту
4. Визначити чи пов'язана стратегія поведінки у конфлікті із стратегією розв'язання конфлікту
5. Дослідити статеві особливості поведінки чоловіків та жінок у конфлікті

Гіпотеза дослідження – вибір стратегії поведінки у конфлікті та вибір стратегії розв’язання конфлікту пов’язані зі статтю особистості. Припускається, що жінки обирають більш м’яку та пасивну стратегію поведінки у конфлікті та його розв’язання, тоді як чоловіки навпаки мають більш суворі та категоричні прояви у конфліктній ситуації.

Досліджувані: 60 осіб віком від 18 до 25 років, що розподілені на дві групи за критерієм статі

Методики дослідження:

- 1) Методика «Оцінка рівня конфліктності особистості» Георгія Ложкіна та Надії Пов’якель
- 2) Методика визначення стратегії поведінки в конфлікті Кеннета Томаса
- 3) Методика діагностики стратегій розв’язання конфліктних ситуацій Д.Джонсона і Ф.Джонсона (адаптований варіант Т.Д.Кушнірук)

Методи математичної статистики:

- 1) Порівняльний аналіз за критерієм Манна-Уїтні
- 2) Кореляційний аналіз за критерієм Ч. Спірмена

РОЗДІЛ І: ТЕОРЕТИЧНО-СОЦІАЛЬНІ ЗАСАДИ СТАТЕВИХ ОСОБЛИВОСТЕЙ ПОВЕДІНКИ ОСОБИСТОСТІ ПІД ЧАС КОНФЛІКТІВ

1.1. Особливості статевої поведінки під час конфлікту через призму «Соціальної конструкції» та феномен статевиx стереотипів.

Конфлікт – це досить давнє явище у нашому світі. Він є характерним як для людей, так і для інших істот. Його основою зазвичай виступають протиріччя, що виникають між його суб'єктами: як в сукупності (колективні конфлікти, конфлікти між двома особами), так і на рівні самоорганізації самої особистості. Різниця у поглядах є причиною протиборства між сторонами конфлікту. Загалом, найпоширенішими причинами конфліктів стають об'єктивні протиріччя, які існують поза свідомості людей і не можуть бути ними змінені зазвичай. Тому що, саме соціально-економічне положення суб'єкта у суспільстві багато в чому впливає на формування його свідомості, інтересів, цілей, вибору стратегії поведінки у суспільстві і його дії.

Соціальний конструкт є вагомою частиною фундаменту на якому формується суспільство. Так сталося, що питання статі та відповідної, очікуваної поведінки досі гостро стоїть на порядку денному. У нашому повсякденному житті стать є нашою невід'ємною частиною і визначає хто ми є. Вона визначає наперед як до нас ставитимуться оточуючі або наше становище в суспільстві [7].

Стать – це природні відмінності на генетично-анатомічному рівні.

Статева соціалізація починається з самого народження і проходить через основних суб'єктів соціалізації, наприклад: сім'я, заклади освіти, середовище близького спілкування і засоби масової інформації. Проте відмінність між гендерами впливає на нас не тільки упродовж нашого життя. У минулому, якщо наше майбутнє середовище існування неприхильно ставилось до якоїсь статі,

наприклад, до жіночої (Азія у минулі часи), то під питанням ставала сама можливість бути народженим жінкою[3].

На сьогодні всі країни у світі визначають дві статі: жіночу або чоловічу; таким чином, ми входимо в соціально сконструйовану бінарність. У ранньому віці ми починаємо вивчати культурні норми поведінки та намагатись підлаштовуватись під них. Що вважається чоловічим і жіночим, наприклад: чоловіки – мужні, статні, суворі, мало емоційні, сильні; а жінки навпаки – тендітні, покірні, ніжні, сильно емоційні.

Розподіл на статі ззовні починається з імені та дитинства. Дітям дають традиційні чоловічі чи жіночі імена, дитячі кімнати прикрашені рожевими або блакитними кольорами, іграшки представлені ляльками чи вантажівками, а шафи повні спідничок чи костюмчиків.

Для громадян країн СНГ та східної Європи є знайомими ситуації, коли у дитинстві відмовляли використовувати ручку чи олівець певного кольору, бо рожевий для дівчаток, синій для хлопчиків. Коли дівчаткам з дитинства пробивають вушка, бо вони повинні носити сережки. А хлопчиків у свою чергу не сильно заохочували грати з дівчатами у їхні «не чоловічі» ігри [7].

Але час плине і все змінюється, так само змінюються і уявлення про стать. Наприклад, сьогодні в світових культурах рожевий колір асоціюється з жіночністю, а блакитний — з мужністю. Проте трохи більше століття тому для хлопчиків визначали рожевий колір через асоціацію з гордістю воїна, «кров'ю та війною», бо рожевий наближений до червоного. А маленьких дівчаток одягали у блакитний колір через асоціації з Дівою Марією та її зображеннями у писаннях та на іконах.

Історично, у патріархальному світі сформувалось уявлення про статеву роль так, щоб забезпечити головування чоловіків, і при тому дотримуватись теорії відтворення та відбору. Так склалось, що фізично переважна більшість чоловіків міцніша та сильніша, а у жінок є здатність приводити у світ нові життя. Логічно, що в минулому для виживання та продовження роду були прийняті відповідні рішення, наприклад, що жінка не має нести

відповідальність за забезпечення сім'ї ресурсами. Їй потрібно залишатись здоровою та перебувати у безпеці, щоб не ставити під загрозу ні себе, ні дітей. Чоловік, у свою чергу займався тим, що був «годувальником сім'ї» [1].

Подібні традиційні цінності потім ще більше укріпились і з часом, і за допомогою сторонніх думок для утримання сили та влади у чоловічих руках.

Проте у сучасному світі подібні думки є кардинально некоректними і викликають обурення як у чоловіків, так і, першочергово, у жінок. Але існування такого досвіду суспільства породжує феномен стереотипів.

Стереотип — це термін, що позначає загальноприйняте судження чи упередження щодо людини чи групи осіб, навіть якщо воно надто спрощене й не завжди точне. Стереотипи можуть спричинити нерівне та несправедливе ставлення через стать людини. Саме такий напрямок називається сексизмом.

Вагома частка стереотипів у світі зараз крутиться саме навколо питання статі. Про зовнішність, поведінку, про вираження емоцій – усе це охоплюється стереотипами та заважає сприймати дійсність такою, яка вона є насправді.

Загалом можна виокремити чотири групи, за якими можна розсортувати стереотипи у нашому напрямку:

1. Риси характеру. Наприклад, жінок часто критикують за надмірну емоційність, але одночасно з тим, від них очікують поступливості та тієї ж емоційності. А від чоловіків навпаки, зазвичай очікують самовпевненості, агресивності та твердості характеру. Так, маленьких хлопчиків з дитинства наставляють, що плакати не можна, сильно виражати свої емоції не можна, бо «... ти ж не дівчинка».

2. Розподіл ролей та поведінка вдома – в такому випадку, деякі люди очікують, що жінки мають піклуватись про дітей, готувати їжу та прибирати у домі. Загалом, бути тією самою «берегинею дому». У той час як чоловіки займатимуться фінансами, ремонтуватимуть автомобіль або будинок.

3. Вибір професії – існує багато людей, які припускають, що всі вчителі та медсестри – жінки і що чоловікам там робити немає чого. А

пілотами, лікарями та інженерами можуть бути виключно чоловіки, бо жінки не здатні досягнути такі відповідальні професії.

4. Зовнішній вигляд – на кінець, найбільш розповсюджений стереотип. У суспільстві очікується, що жінки повинні мати худу подобу, бути витонченими, а чоловіки – високими та м'язистими і, в основному, повинні мати бороду. Від обох статей також очікується, що вони одягатимуться та виглядатимуть максимально стереотипно для них: чоловіки носять штани та короткі зачіски, жінки носять сукні та мають макіяж, сюди ж можна віднести розподіл дозволених кольорів [3].

Статеві стереотипи шкідливі, оскільки вони не дозволяють людям повною мірою виражати себе та свої емоції. Наприклад, чоловікам шкідливо вважати, що їм заборонено плакати чи виражати емоції. І жінкам шкідливо думати, що їм заборонено бути незалежними, розумними чи наполегливими.

Стереотипи сильно впливають на здоров'я людини, оскільки не кожен є тим самим еталоном зовнішності, а під дією соціальної думки люди у спробі змінитись можуть собі нашкодити. Загалом така практика спостерігається у жінок, які неконтрольовано худнуть або навпаки безпричинно набирають вагу, лягають під хірургічний ніж. Але першочергово страждає психічний стан людини, оскільки вона банально не може відчувати себе цілісною, тому що на неї поклали сумнівні очікування, які вона не може але хоче виправдати [2].

Якщо всю цю інформацію переглянути, але через призму конфліктної ситуації, то стане зрозуміло, наскільки соціальний конструкт та стереотипи обмежують розуміння поведінки людини залежно від статі.

Перш за все популярність таких статевих стереотипів є визначним показником, чому у чоловіків і жінок різна поведінка у конфліктах. Через такий набір характеристик зазвичай жінки стають ідеальними жертвами домашнього і не тільки насилля. Лагідність, безхарактерність і поступливість. Це непоганий набір для людини, яка хоче уникнути прямого конфлікту або звести його на нуль.

Жінка слабша і найчастіше не у вигідному положенні аби відстоювати свою сторону і відтак їй легше відпустити ситуацію, не вдаючись до ризику.

У свою чергу агресивність чоловіків може бути причиною конфлікту. Але у інших випадках соціальні запевнювання, що чоловік сильний, холонокровний та розсудливий просто не дають йому шансів втекти від ситуації, якщо інша людина також представник чоловічої статі [6].

Таким чином, поведінка людини під час конфлікту не є чимось необґрунтованим. Можна сказати що вона була обрана суспільством задовго до нас. Бо, зважаючи на суспільний конструкт побудований на фоні статевих ролей, ще з самого малку ми розуміли разючу нерівність між чоловіками і жінками в нашому недалекому майбутньому. Показові акцентування на певних рисах, їх гіперболізація та стереотипи буквально вказують, що жінки – мирні створіння і конфліктувати їм не потрібно, особливо з іншою статтю. А чоловіки наперед мають статус агресора і їм потрібно в ході конфлікту не переступити межу, та ще й згладити враження про себе щоб не викликати ще більших проблем.

1.2. Вплив навколишнього середовища на формування особливостей статевої поведінки у конфлікті.

Стать – це природне біологічне визначення різниці між чоловіками і жінками. Як вже було сказано, формування статевої ролі у людини починається з самого дитинства і тільки укріплюється з часом. Найближчими до дитини зовнішні чинники, які можуть вплинути на неї, є сім'я, заклади освіти та ЗМІ.

Сім'я – перший агент соціалізації. З першого дихання, з перших кроків і слів нас постійно оточує мінімум дві дорослі людини різної статі, які починають процес формування у дитини статевих особливостей поведінки.

Один із способів становлення статевої ролі у дітей – гра. Батьки зазвичай підкладають хлопчикам машинки (при чому різних марок і моделей), пістолети, ковбоїв, атрибутику супергероїв. Такі іграшки в основному розвивають

моторику, агресію та дозволяють грати на самоті. Дівчаткам зазвичай купують ляльок, найчастіше немовлят з візочком, одяг та ігрові набори з кухнею. Це все сприяє спокійній грі, соціальній близькості з іншими маленькими дівчатками та подальшим рольовим іграм у «доньки-матері». Дослідження показали, що, якщо запропонувати вибір, то діти, швидше за все, приймуть рішення грати іграшками, які «відповідають статі» (або іграшками однієї статі), навіть якщо доступні іграшки різної статі, тому що у такому випадку батьки дають дітям позитивний зворотний зв'язок (у формі похвали, участі та фізичної близькості)[7].

Дослідники стверджують, що батьки по-різному соціалізують синів і дочок. Таким чином, дівчатам надається більше свободи та вибору, щоб вийти за рамки встановленої статевої ролі. Дівчинку не засудять за гру з пожежною машинкою, суперменом, так само їй досі дозволені дівчачі ігри. Проте, така роздільна соціалізація зазвичай стає причиною того, що синам надається більше привілеїв в інших сферах життя. Наприклад, дозволяється бути більш самостійним та незалежним в більш ранньому віці, ніж дочкам. Хлопчикам не будуть вказувати і ставити обмеження щодо відповідного одягу, звичок, коли ті підростуть. Сини також зазвичай вільні від виконання домашніх обов'язків, таких як прибирання чи приготування їжі та інших домашніх завдань, які вважаються жіночими. Доньки ж обмежені тим, що від них очікують пасивності та турботливості, що вони будуть слухняними та виконуватимуть домашні обов'язки [2].

Було виявлено, що батько більш твердий і непохитний у своєму баченні як повинен поводитись син, ніж матір, у якої щодо дочок не такі радикальні переконання. Це стосується багатьох видів діяльності, включаючи перевагу іграшок, стиль гри, дисципліну, домашню роботу та особисті досягнення. Таким чином, хлопчики, зазвичай після такого досвіду особливо сприймають несхвалення батька, коли беруть участь у діяльності, яка може вважатися жіночою.

Коли дитина підростає, проживання статево-обумовлених стереотипів продовжується, коли вона входить у шкільний вік. Дотепер школи дозволяли собі намагання розділити хлопчиків та дівчаток на касти. Перший крок у цьому напрямку був пов'язаний із сегрегацією, де дівчатам рекомендували вивчати курси з побутового господарства чи гуманітарних наук, а хлопчикам пропонували фізику, математику та інші природничі науки. Нові дослідження свідчать, що статеві соціалізація у сучасних школах досі продовжується, хоча, можливо, вже у менш очевидних формах. Але кожного разу, коли вчителі дають зрозуміти, що їх відношення до дітей відрізняється в залежності від статі, вони можуть випадково вказувати на те, що хлопчиків і дівчаток слід розглядати по-різному. Що вони заслуговують різного відношення [2]. Наприклад порушення правил чи незначні проступки від хлопців більш лояльно сприймаються вчителями, тоді як від дівчат очікується, що вони будуть ретельно дотримуватися норм і грати роль слухняності. Також саме в школі починає яскраво підніматися питання одягу для дівчат і їх знову заганняють в рамки.

Також, школа і загалом заклади освіти включають в себе ще один аспект формування статевої поведінки. Спілкування з однолітками. Саме в цей час діти починають стикатись з неприйняттям, цькуванням або порадами по покращенню себе на думку дітей, які вже більш глибоко сприймають статеву різницю.

Ще однією важливою силою у формуванні уявлень про статеві особливості є засоби масової інформації. У телебаченні та кіно жінкам, як правило, відводять менш важливі ролі, зображуючи їх переважно в ролях дружин чи матерів або інших другорядних персонажів. Коли жінкам випадає головна роль, це часто зводиться до двох екстремумів: монахиня або гіперсексуалізована жінка. Статеві нерівності також широко та яскраво проявляється у дитячих мультфільмах [2].

Телевізійна реклама та інші форми реклами також підкріплюють статеві стереотипи та нерівності. Жінки майже завжди представлені в рекламі

продуктів, товарів для господарства, прибирання чи догляду за дітьми. Загалом жінки занадто мало з'являються в ролях де переважає доля лідерства, інтелекту або психологічної стійкості. Також реклама стає додатковим джерелом формування стереотипів щодо зовнішності жінок або чоловіків, оскільки досі немає правдивої реклами з засобами догляду за собою, де не фігурувала би ідеально струнка дівчина з прекрасним лицем або повною відсутністю волоссяного покриву чи чоловік з модельною зовнішністю [2].

Таким чином, з огляду на такі аспекти життя як: сім'я, заклади освіти і середовище однолітків, а також ЗМІ, відбувається викривлене формування статевих особливостей поведінки у дівчат і у хлопців. Перші відчують себе соціально нижче за чоловіків і страждають від комплексів, які нав'язані нереальними стандартами краси. Другі відчують не меншу вагу відповідальності за чужі очікування, яку дуже часто несуть на своїх плечах з дитинства.

В конфліктному середовищі жінка майже завжди буде почувати себе жертвою і відчувати загрозу. Так вона замикається в собі і знову ж таки, намагається звести конфлікт до нуля.

Чоловіки, буквально видресировані з дитинства, можуть виступати бомбами уповільненої дії, оскільки стримані почуття рано чи пізно проявляться, і найчастіше це відбувається під час конфліктів у вигляді агресії. Але попри все це, відповідно соціальним стереотипам, чоловіки більш упевнені в собі і мають наполегливо дотримуватися своєї точки зору.

1.3. Особливості поведінки для різної статі під час конфлікту.

Вплив зовнішніх чинників на зміну поведінки.

Розглянемо конфлікт на робочому місці.

Статеві особливості у підходах до конфліктів на робочому місці можуть виявитися досить цікавими для розгляду [6]. У 2013 році проведено дослідження, яке аналізувало поведінку чоловіків і жінок-менеджерів у ролі

третіх сторін у вирішенні суперечок. За результатами дослідники визначили те, що жінки, які виступали в ролі третьої сторони, були більш вдалі у досягненні задовільних результатів для обох сторін та відповідності інтересам організації у порівнянні з чоловіками. Жінки також виявили менш стійку поведінку, пристосовуючи себе до вимог, що впливали з їх організаційної ролі. Це дослідження підтверджує, що у жінок є виражена чутливість до змін у настрої власного керівництва. У вирішенні конфліктів вони проявляють емпатію та повагу, що сприяє пом'якшенню конфліктів, і подальшому їх розв'язанню. Також вони ефективно адаптуються, щоб уникнути соціальних санкцій від чоловічого лідерства.

Попередні дослідження також вказують на унікальні сильні сторони жінок як лідерів. Їх часто сприймають як "миротворців" в організаціях, адже вони частіше обирають стратегії уникнення конфліктів, оскільки не хочуть виглядати агресивними. За результатами мета-аналізу, жінки більш охоче вибирали компромісні стратегії вирішення конфліктів, ніж чоловіки. У свою чергу, чоловіки частіше повідомляли про використання примусового стилю вирішення конфлікту [6].

Жінки природньо відчують більше тривоги та дискомфорту від конфлікту, ніж чоловіки. Вони також мають меншу терпимість до негараздів, що може бути пов'язано з статево-обумовленими соціальними нормами, яким їх вчили з дитинства. Ці норми підкреслюють, що жінки більш налаштовані на уникнення конфліктів, орієнтовані на інших і соціально конформні. З іншого боку, чоловіки, зазвичай, більш агресивні, егоїстичні та незалежні. Ці статеві відмінності проявляються також у спілкуванні: жінки, зазвичай, використовують інтимний або поважний стиль у розмові, тоді як чоловіки більше схильні до наполегливого, прямого та потужного спілкування.

Важливо знову зауважити, що соціальне середовище впливає на поведінку чоловіків і жінок під час вирішення конфліктів. Жінки частіше переймають чоловічу поведінку в робочому середовищі, де домінують чоловіки, або в чоловічому оточенні, і навпаки [6].

Проте видозміна вже обраної стратегії може відбутися і на іншому фоні. Наприклад політика. В нашому столітті дуже багато країн прийняли реформи стосовно прав жінок та можливостей для них. Було переглянуто міри покарання за певні злочини здійснені проти жінок. Так почала зростати їх впевненість у власних силах і бажання боротись за зміни на користь комфортного жіночого життя [5].

Яскравим прикладом цього є фемінізм. Це рух, що виступає за права жінок, за зрівняння різниці між чоловіками і жінками та знищення дискримінації. На фоні цього почало з'являтися ще більше різноманітних рухів, які зрештою допомагають жінкам скоригувати своє життя без озирання на минулі часи, коли їх вчили геть іншому. Жінки стали більш упевненими в собі, вони почали знищувати стереотипи про ніжну тиху домогосподарку, яку потрібно захищати і яка не може і слова сказати чоловіку у відповідь. Тепер вони майже стали на одну сходинку з чоловіками [9].

Початок боротьби зі стереотипами дозволив і чоловікам видихнути. Тепер вони не обмежені образом брутального суворого агресора і можуть дозволити собі життя, яке вони хочуть [5].

Те ж саме стосується і стратегій поведінки у конфлікті. Є достатньо багато чоловіків, які залюбки уникнуть проблеми, ніж обиратимуть стратегію примусу. Жінки тепер більш суворі, особливо на керівних посадах і, якщо того потребує ситуація, вони можуть дозволити собі бути наполегливими і жорсткими.

Ерік Еріксон, американський психолог, визначив вісім стадій психосоціального розвитку особистості, кожна з яких пов'язана з конкретним віковим періодом. Згідно з твердженнями Еріксона, індивід розвивається відповідно до заздалегідь визначеного порядку, пройшовши вісім етапів психосоціального розвитку від дитинства до дорослості. На кожному етапі виникає психосоціальна криза, яка може впливати на розвиток особистості позитивно або негативно.

Еріксон вважав, що ці кризи мають психосоціальний характер, оскільки вони пов'язані із психологічними потребами особистості (психічні), які конфліктують із потребами суспільства (соціальні).

За його теорією успішне подолання кожного етапу призводить до формування здорової особистості та вміння використовувати базові засоби для подолання майбутніх криз. Базові засоби являють собою характерні сильні сторони та навички, які особистість може використовувати для подолання подальших труднощів.

Невдале проходження етапу може призвести до складнощів у подоланні наступних етапів та, відповідно, до формування менш здорової особистості та викривленого почуття власного "Я". Тим не менш, такі етапи можуть бути успішно закриті в подальшому.

Тут можна виділити такі особливості розвитку за теорією Еріксона:

1. Довіра проти недовіри (народження - 1 рік): Важливо формувати відчуття довіри в дитини за допомогою забезпечення та турботи.
2. Автономія проти сумніву та сорому (1-3 роки): Дитина починає розвивати власну ідентичність та контроль над своїми діями.
3. Ініціатива проти провини (3-6 років): Формування ініціативи та стимуляція творчих проявів і самовираження.
4. Вміння протистояти роботі та латентності (6-12 років): Навчання та розвиток компетентності соціальних та навчальних навичок.
5. Ідентичність (12-18 років): Пошук власної ідентичності та прийняття ролі дорослої особистості.
6. Інтимність проти ізоляції (18-40 років): Формування близьких відносин та встановлення особистого партнерства.
7. Стриманість проти відмови (40-65 років): Важливо пройти випробування на витривалість та самоконтроль.
8. Цілісність проти відчуженості (65 років і старше): Переосмислення життя, визначення власної цінності та підсумок життєвого шляху.

Розглянемо поведінкові особливості чоловіків і жінок у віці 18-25 років під час конфліктних ситуацій. Тут можна виявити кілька загальних тенденцій.

1. Соціальні ролі:

- Чоловіки та жінки можуть демонструвати стереотипні соціальні ролі в конфліктах, враховуючи традиційні очікування суспільства. Наприклад, чоловіки можуть виявляти більше агресивності або конкурентоспроможності, тоді як жінки можуть бути більш спрямовані на співпрацю та емоційне спілкування.

2. Емоційна реакція:

- Жінки можуть бути більш схильні до вираження емоцій під час конфлікту, в той час як чоловіки можуть приховувати свої емоції або виражати їх більш обмежено.

3. Підходи до вирішення конфліктів:

- Чоловіки можуть виявляти більше тенденцій до вирішення конфліктів шляхом пошуку рішення чи конкуренції, тоді як жінки можуть акцентувати увагу на вирішенні через обговорення, компроміс та врахування емоційних аспектів.

4. Активність у конфліктах:

- Чоловіки можуть бути більш активними та визначеними у вирішенні конфліктів, тоді як жінки можуть проявляти більше терпіння та відкритості до обговорення.

5. Схильність до компромісу:

- Жінки можуть бути більш схильні до пошуку компромісів та знаходження спільних рішень, тоді як чоловіки можуть акцентувати увагу на власних позиціях.

Таким чином, можна зробити висновок, що суспільство досить потужно заклало статево-обумовлену стереотипну поведінку під час конфлікту у чоловіків та жінок. Жінки зазвичай підлаштовуються під ситуацію і своєю неагресивною поведінкою досягають гарних результатів у вирішенні конфліктів. Чоловіки натомість теж не проти вирішити проблему без

ускладнень, проте вони все ж не виключають стратегію примусу. Однак все є мінливим, особливо якщо це стосується поведінки людини, яку їй нав'язало суспільство. І до таких змін можуть призвести як політичні чинники, так і зміни в середовищі самої людини.

Висновки до розділу I

1. Поведінка людини під час конфлікту не є чимось необґрунтованим. Можна сказати що вона була обрана суспільством задовго до нас. Бо, зважаючи на суспільний конструкт побудований на фоні статевих ролей, ще з самого малку ми розуміли різочу нерівність між чоловіками і жінками в нашому недалекому майбутньому. Показові акцентування на певних рисах, їх гіперболізація та стереотипи буквально вказують, що жінки – мирні створіння і конфліктувати їм не потрібно, особливо з іншою статтю. А чоловіки наперед мають статус агресора і їм потрібно в ході конфлікту не переступити межу, та ще й згладити враження про себе щоб не викликати ще більших проблем.

2. З огляду на такі аспекти життя як: сім'я, заклади освіти і середовище однолітків, а також ЗМІ, відбувається викривлене формування статевих особливостей поведінки у дівчат і у хлопців. Перші відчують себе соціально нижче за чоловіків і страждають від комплексів, які нав'язані нереальними стандартами краси. Другі відчують не меншу вагу відповідальності за чужі очікування, яку дуже часто несуть на своїх плечах з дитинства.

3. Суспільство досить потужно заклало статево-обумовлену стереотипну поведінку під час конфлікту у чоловіків та жінок. Жінки зазвичай підлаштовуються під ситуацію і своєю неагресивною поведінкою досягають гарних результатів у вирішенні конфліктів. Чоловіки натомість теж не проти вирішили проблему без ускладнень, проте вони все ж не виключають стратегію примусу. Однак все є мінливим, особливо якщо це стосується поведінки людини, яку їй нав'язало суспільство. І до таких змін можуть призвести як політичні чинники, так і зміни в середовищі самої людини.

РОЗДІЛ 2. ЕМПІРИЧНЕ ДОСЛІДЖЕННЯ СТАТЕВИХ ОСОБЛИВСТЕЙ ПОВЕДІНКИ ОСОБИСТОСТІ У КОНФЛІКТІ

2.1. Характеристика вибірки.

У дослідженні взяли участь 60 осіб віком від 18 до 25 років. Вони були розподілені на дві групи, відповідно до статі.

Особи проживають у таких містах України як Харків, Дніпро, Київ, Львів, Запоріжжя.

2.2. Характеристика методів дослідження

Для досягнення поставленої мети та завдань нами були використані наступні діагностичні методики:

1. Методика «Оцінка рівня конфліктності особистості», авторами якої є Георгій Ложкін та Надія Пов'якель. Ця методика допомагає визначити схильність особистості до конфліктів. Вона містить 14 запитань, кожне з яких має три варіанта відповіді.

При інтерпретації результатів прийнято використовувати наступні орієнтовні оцінки рівня конфліктності:

14-24 бали – низький рівень;

25-29 бали – середній рівень;

30-42 бали – високий рівень .

2. Методика визначення стратегії поведінки в конфлікті Кеннета Томаса – дана методика спрямована на аналіз домінуючої стратегії поведінки особистості у конфліктній ситуації. Опитувальник складається з 60 варіантів проявів поведінки у конфліктній ситуації, які згруповані у 30 пар. Досліджуванам в цій методиці пропонується обрати те судження, яке вони вважають найхарактернішим для себе під час поведінки в конфлікті.

В даній методиці виділяється 5 видів поведінки:

- Конкуренція;

- Пристосування;
- Компроміс;
- Уникнення;
- Співпраця.

3. Методика діагностики стратегій розв'язання конфліктних ситуацій, авторами якої є Д.Джонсон і Ф.Джонсон (адаптований варіант Т.Д.Кушнірук). Дана методика допомагає визначити переважаючу стратегію розв'язання конфліктних ситуацій. Досліджуваним надається список з 35 приказок та прислів'їв, які треба оцінити відповідно до власної поведінки при розв'язанні конфлікту.

В даній методиці виділяється 4 стратегії розв'язання конфлікту:

- Втеча;
- Примус;
- Згладжування;
- Компроміс.

Для статистичної обробки отриманих даних були використані наступні методи математичної статистики:

1) Порівняльний аналіз за U-критерієм Манна-Уїтні, непараметричний метод, за допомогою якого була можливість порівняти результати жінок та чоловіків та визначити особливості поведінки у конфліктних ситуаціях.

2) Кореляційний аналіз за методом Ч.Спірмена –за допомогою цього непараметричного методу математичної статистики ми змогли дослідити взаємозв'язок між рівнем конфліктності та стратегіями поведінки у конфліктних ситуаціях.

2.3. Результати дослідження та їх інтерпретація

2.3.1. Дослідження стратегій поведінки в конфлікті

У даному підрозділі нами були розглянуті результати дослідження гендерних особливостей поведінки особистості у конфлікті, отримані на

основі проведення наступних методик: Методика «Оцінка рівня конфліктності особистості» Георгія Ложкіна та Надії Пов'якель; методика визначення стратегії поведінки в конфлікті Кеннета Томаса; методика діагностики стратегій розв'язання конфліктних ситуацій Д.Джонсона і Ф.Джонсона (адаптований варіант Т.Д.Кушнірук).

На першому етапі нашого дослідження ми використали методику визначення стратегії поведінки в конфлікті Кеннета Томаса, за допомогою якої ми проаналізували особливості поведінки жінок і чоловіків у конфліктних ситуаціях.

Результати дослідження та порівняльний аналіз за методикою визначення стратегії поведінки в конфлікті Кеннета Томаса були занесені нами до Таблиці 2.1.

Таблиця 2.1.

Порівняльний аналіз стратегій поведінки у конфлікті

	Середнє		Ст.відх.		U	p
	Жінки	Чоловіки	Жінки	чоловіки		
Конкуренція	5,000	3,036	2,712	1,232	251,0*	0,004
Співпраця	6,969	7,000	1,470	0,816	427,5	0,761
Компроміс	7,219	7,214	1,947	1,548	410,0	0,573
Уникнення	4,219	5,000	2,166	1,866	346,0	0,131
Пристосування	5,594	4,071	1,829	2,260	325,0	0,068

*- статистично значущі результати на рівні $p \leq 0,005$

За результатами порівняльного аналізу нами було виявлено один статистично значущих показник – «конкуренція», тобто саме ця стратегія поведінки у конфлікті у жінок є переважаючою. Даний показник може вказувати, що жінки більше ніж чоловіки схильні до досягнення власних потреб і інтересів у збиток іншим. Жінки частіше за все швидше приймають

рішення, вони орієнтуються на свої ідеали та інтереси. Для жінок, більше ніж для чоловіків має значимість перемога у конфлікті.

2.3.2. Дослідження рівня конфліктності досліджуваних чоловіків та жінок

На наступному етапі ми досліджували та аналізували рівень конфліктності у жінок та чоловіків за допомогою методики «Оцінка рівня конфліктності особистості» Георгія Ложкіна та Надії Пов'якель.

Результати дослідження та порівняльний аналіз за цією методикою представлені нами у вигляді стовпчастої гістограми на Рис. 2.1

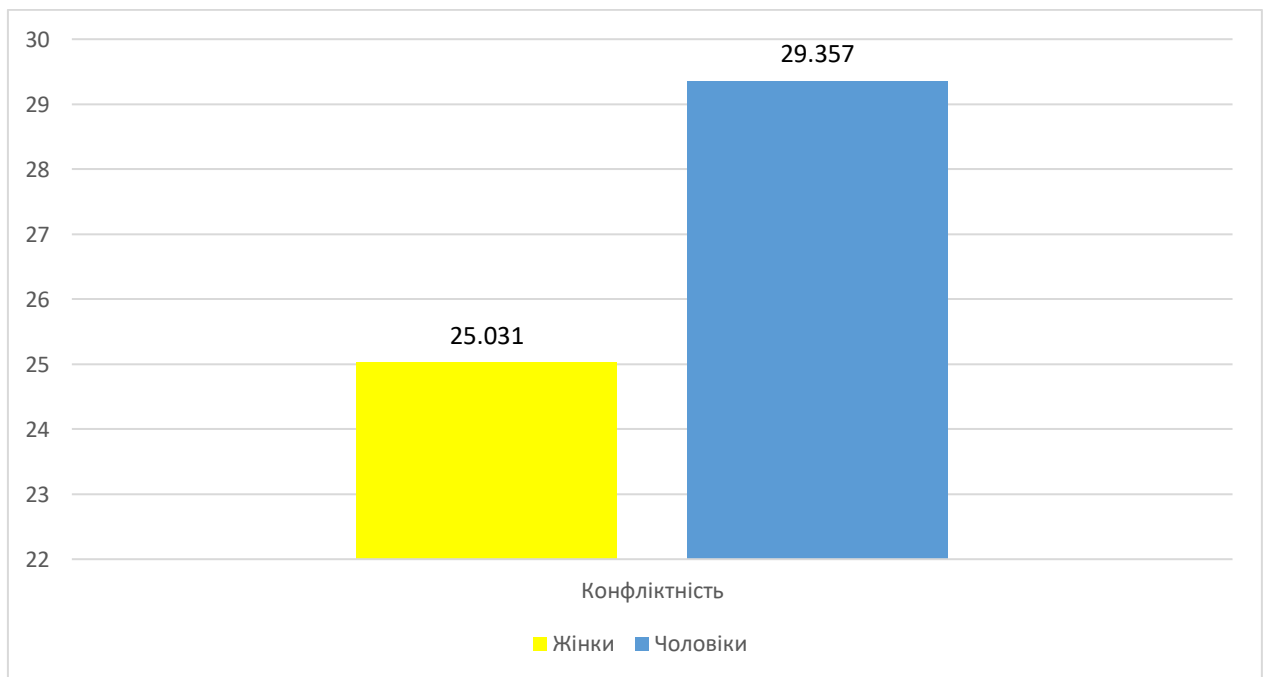

Рис.2.1 Порівняльний аналіз оцінки рівня конфліктності особистості

За результатами порівняльного аналізу нами не було виявлено жодних статистично значущих показників відмінності рівня конфліктності між чоловіками та жінками.

За результатами дослідження виявлено, що для досліджуваних обох діагностичних груп є характерним середній рівень конфліктності. Ці результати вказують, що і жінки, і чоловіки доволі часто перебувають в ситуаціях конфлікту, їм важко знаходити компромісне рішення, але за великої необхідності воно буде знайдене. Вони не завжди мають чітке уявлення про те, як їм поводитись у конфліктній ситуації.

Також з даної гістограми ми бачимо, що рівень конфліктності у чоловіків наближається до високого рівня. То ж ми можемо говорити, що у чоловіків може більш активно проявлятися прагнення до домінування, вони нерідко схильні агресивно реагувати та проявляти емоції. А також можемо говорити, що для чоловіків не є характерним йти на компроміси. В той час як жінкам не є притаманним йти відкрито на конфлікт, при цьому у ситуації конфлікту може відчувати стрес або незадоволення, але не переживати екстремальних емоцій, таких як гнів або образа.

2.3.3. Дослідження стратегій розв'язання конфлікту

Наступний етап дослідження супроводжувався аналізом стратегій розв'язання конфліктних ситуацій, результати для якого були отримані за допомогою методики діагностики стратегій розв'язання конфліктних ситуацій Д.Джонсона і Ф.Джонсона (адаптований варіант Т.Д.Кушнірук).

За даною методикою нами також був проведений порівняльний аналіз із використанням U-критерія Манна-Уїтні, аби порівняти показники, які набрали жінки і чоловіки за шкалами різних стратегій розв'язання конфліктних ситуацій.

Результати порівняльного аналізу були представлені нами у вигляді стовпчастої гістограми на Рис.2.2

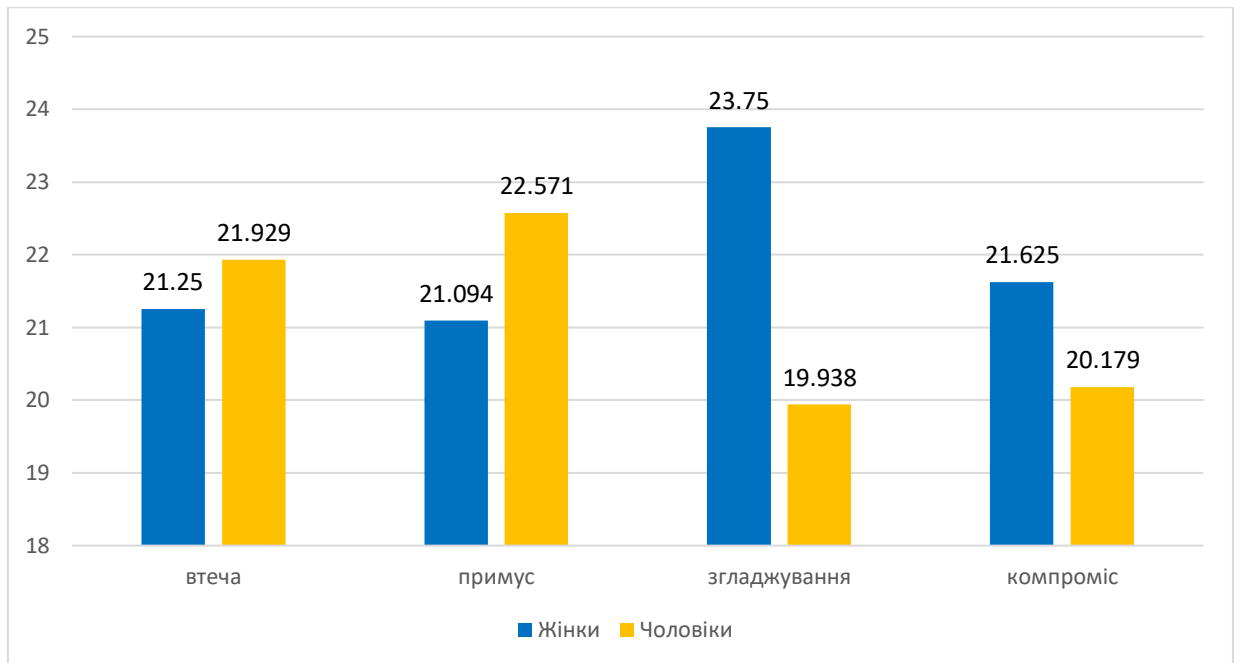

Рис.2.2 Порівняльний аналіз стратегій розв'язання конфліктних ситуацій

За результатами порівняльного аналізу нами не було виявлено жодних статистично значущих показників відмінності.

За результатами дослідження було виявлено, що найбільш характерною стратегією поведінки розв'язання конфліктної ситуації для жінок є «згладжування». При умові цієї стратегії жінки, зазвичай намагаються зменшити рівень напруги у конфліктній ситуації, вони активно шукають шляхи вирішення проблеми шляхом компромісу. Тобто, можемо говорити про те, що для жінок є притаманним зменшення конфлікту шляхом підбирання слів та поведінки, які позитивно впливають на встановлення та налагодження гармонії і взаєморозуміння. Найчастіше вони активно співпрацюють з оточуючими, толерантні до інших та відкриті до поглядів іншої сторони.

Також з гістограми ми бачимо, що у жінок на другому місці стратегія, яку вони використовують для розв'язання конфліктів - «компроміс». Такі показники свідчать про те, що саме жінки зазвичай шукають способи досягнення мирного шляху рішення проблеми. Також ми можемо говорити про те, що жінки віддають перевагу збереженню відносин і співпраці над підтриманням своїх інтересів за будь-яку ціну.

З наведених результатів слідує, що у чоловіків найхарактернішою стратегією виходу із конфліктної ситуації є «примус». Ми можемо припускати, що чоловіки частіше за жінок можуть вдаватись до використання фізичної сили, домінування та контролю над своїми опонентами в конфлікті. Можемо зазначити, що вони нерідко використовують маніпуляції, не хestують погрозами. Їх поведінка у конфліктних ситуаціях свідчить про прагнення за будь-яку ціну домогтись задоволення власних інтересів у шкоду іншим сторонам конфлікту, Вони не схильні шукати компроміс та досягати вирішення конфлікту шляхом співробітництва.

Результати дослідження також вказують нам, що другою за частотою використання у чоловіків стратегією вирішення конфлікту є «втеча». Тобто досліджувані чоловіки часто намагаються уникнути ситуації конфлікту, вони нерідко можуть ізолюватись від оточуючих проблем, можуть ігнорувати їх. Чоловіки не схильні обговорювати проблеми, аби уникнути емоційних неприємностей.

Переваження цих двох стратегій у досліджуваних чоловіків може свідчити, про їх намагання повернутись до власної зони комфорту та за можливості її не покидати, при цьому їм важливо тримати ситуацію під контролем, уникаючи негативних емоційних переживань.

2.4. Дослідження статевої особливості поведінки особистості у конфлікті

На останньому етапі дослідження нами було проаналізовано кореляційні зв'язки між отриманими показниками. Для цього нами було використано метод кореляції рангів за Ч. Спірменом.

Результати, отримані у ході дослідження взаємозв'язків між показниками рівня конфліктності та стратегіями поведінки в конфлікті у чоловіків та жінок наведені у вигляді таблиці 2.2

Таблиця 2.2.

Результати порівняльного аналізу між показниками рівня конфліктності та стратегіями поведінки в конфлікті

	Конфліктність	
	Жінки	Чоловіки
Конкуренція	-0,201	0,497*
Співпраця	0,431*	0,120
Компроміс	0,159	0,062
Уникнення	-0,104	0,012
Пристосування	-0,159	-0,338*

*- статистично значущі результати на рівні $p \leq 0,005$

За допомогою результатів кореляційного аналізу ми отримали певні статистично значущі зв'язки між показниками рівня конфліктності та стратегіями поведінки в конфлікті у жінок та чоловіків.

З наведеної таблиці ми бачимо, що для чоловіків спостерігається статистично значуща позитивна кореляція між рівнем конфліктності та такою стратегією поведінки у конфлікті, як «конкуренція» ($r = 0,497$, $p \leq 0,05$), що означає, що чоловіки частіше вдаються до використання конкурентної стратегію у ситуації конфлікту. Дані показники можуть свідчити про те, що досліджуванні чоловіки схильні до застосування тиску та сили, вони прагнуть перемагати за будь-яку ціну, нехтуючи інтересами та почуттями протилежної сторони конфлікту, вони не охоче йдуть на компроміс. Можемо говорити, що їм притаманне відчуття впевненості у власних силах.

Також з продемонстрованої таблиці ми бачимо, що для чоловіків спостерігається статистично значуща негативна кореляція між рівнем конфліктності та такою стратегією поведінки у конфлікті, як «пристосування» ($r = -0,338$, $p \leq 0,05$), що вказує на те, що чоловіки менше схильні використовувати стратегію пристосування під час перебування у конфліктній ситуації. Дані результати можуть свідчити про те, що чоловіки не схильні

приспосовуватись до напружених та складних ситуацій, вони доволі рішуче та, в деяких випадках, навіть агресивно відстоювати власні погляди та інтереси.

Такі показники кореляції у досліджуваних чоловіків говорять про не пріоритетність забезпечення адаптації до конфлікту, вони часто перебувають у стані змагання, намагаються здобути перевагу у взаємодії зі стороною опонента. Вони часто проявляють стійкість і сміливість у вирішенні конфлікту, при цьому ігноруючи несприятливі умови та не намагаються до них пристосуватись.

Були виявлені показники позитивної кореляції між рівнем конфліктності та такою стратегією поведінки у конфлікті, як «співпраця» ($r = 0,431$, $p \leq 0,05$) у досліджуваних жінок, що свідчить про притаманність їм даної стратегії у поведінці в конфлікті. Тобто ми можемо говорити, що жінки схильні знаходити рішення, яке задовольняє інтереси та погляди усіх сторін, для них характерна емпатія.

Результати кореляції для жінок свідчать про те, що вони схильні вирішувати конфліктні ситуації шляхом активної співпраці, пошуком спільних рішень.

Результати, отримані у ході дослідження взаємозв'язків між показниками рівня конфліктності та стратегіями розв'язання конфліктних ситуацій у чоловіків та жінок наведені у вигляді таблиці 2.3.

Таблиця 2.3.

Результати порівняльного аналізу між показниками рівня конфліктності та стратегіями розв'язання конфліктних ситуацій

	Конфліктність	
	Жінки	Чоловіки
Втеча	0,048	-0,559*
Примус	-0,067	-0,068
Згладжування	-0,333*	-0,328*
Компроміс	-0,078	-0,069

*- статистично значущі результати на рівні $p \leq 0,005$

За допомогою результатів кореляційного аналізу ми отримали певні статистично значущі зв'язки між показниками рівня конфліктності та стратегіями розв'язання конфліктних ситуацій у жінок та чоловіків.

З наведеної таблиці ми бачимо, що для чоловіків спостерігається статистично значуща негативна кореляція між рівнем конфліктності та такою стратегією розв'язання конфліктної ситуації, як «втеча» ($r = 0,497$, $p \leq 0,05$). Дані результати свідчать, що збільшенням рівня конфліктності для досліджуваних чоловіків не є характерним використання стратегії «втеча» у вирішенні конфліктної ситуації.

За даними показниками кореляції ми можемо говорити про те, що при наявності напруженої чи конфліктної ситуації чоловіки не відмовляють брати участь у конфлікті. У них може бути відсутнє бажання проявляти ініціативу у ситуаціях конфлікту, тим самим уникаючи взаємодії з опонентами, що в свою чергу також може викликати конфлікт. Також можемо сказати, що для розв'язання конфліктної ситуації чоловіки здатні спиратись на власні рішення та зусилля.

Також нами були виявлені значущі негативні між рівнем конфліктності та стратегією вирішення конфлікту – «згладжування», як у групі жінок ($r = -0,333$, $p \leq 0,05$), так і у групі чоловіків ($r = -0,328$, $p \leq 0,05$). Дані результати показують, що із підняттям рівня конфліктної ситуації респонденти обох досліджуваних груп не схильні до використання стратегії «згладжування» для розв'язання конфлікту.

Як для жінок, так і для чоловіків не є притаманне уникнення конфлікту, вони можуть відкрито висловлювати свою думку, а не відмовчуватись, відкрито відстоюють свою точку зору. При розвитку конфлікту вони прагнуть домогтись своєї правоти, нерідко можуть вдаватись до використання маніпуляцій. Також досліджувані можуть виявляти недовіру до протилежної сторони, тому намагаються повноцінно контролювати ситуацію та тримати «руку на пульсі», самотійно та одноосібно приймаючи рішення. Тобто ми можемо говорити, про доволі активну позицію, рішучі дії.

Результати, отримані у ході дослідження взаємозв'язків між стратегіями поведінки в конфлікті та стратегіями розв'язання конфліктних ситуацій у жінок наведені у вигляді таблиці 2.4.

Таблиця 2.4.

Результати порівняльного аналізу між стратегіями поведінки в конфлікті та стратегіями розв'язання конфліктних ситуацій у жінок

	Втеча	Примус	Згладжування	Компроміс
Конкуренція	-0,112	-0,086	-0,061	-0,494*
Співпраця	-0,203	-0,17	0,097	0,411*
Компроміс	-0,014	0,104	-0,083	0,248
Уникнення	0,015	-0,004	0,001	-0,055
Пристосування	0,104	-0,085	0,096	-0,055

*- статистично значущі результати на рівні $p \leq 0,005$

За допомогою результатів кореляційного аналізу ми отримали певні статистично значущі зв'язки між стратегіями поведінки в конфлікті та стратегіями розв'язання конфліктних ситуацій у жінок.

З продемонстрованої таблиці ми бачимо, що у досліджуваних жінок спостерігається статистично значуща негативна кореляція між стратегією поведінки в конфлікті "конкуренція" та такою стратегією розв'язання конфліктних ситуацій, як «компроміс» ($r = -0,494$ $p \leq 0,05$), що вказує на те, що жінки, які частіше притримуються такої стратегії поведінки як конкуренція, не схильні знаходити вирішення проблеми шляхом компромісу.

Тому можемо говорити про те, що досліджувані жінки, яким притаманна конкуренція, зазвичай не йдуть на компроміс, не є характерним для них пошук спільних рішень. Бо, у випадку конфліктних ситуацій, вони віддають перевагу отримати у конфлікті перемогу та захистити свої інтереси.

Були виявлені показники позитивної кореляції між стратегією поведінки в конфлікті "співпраця" та стратегією розв'язання конфліктних ситуацій, такою як "компроміс" (значення $r = 0,411$, $p \leq 0,05$) у жінок, які означають, що

досліджувані жінки з переважаючою стратегією поведінки співпраця, вирішують конфлікти шляхом компромісу.

Дані результати говорять про те, що жінкам, які вдаються до співпраці у ситуаціях конфлікту, більш характерною є поведінка з пошуком спільних рішень та компромісу, урахування усіх позицій та думок, намагаючись досягти мирного рішення проблеми. Для них важливо підтримувати дружні відносини з оточуючими та домогтись взаєморозуміння зі стороною опонента.

Результати, отримані у ході дослідження взаємозв'язків між стратегіями поведінки в конфлікті та стратегіями розв'язання конфліктних ситуацій у чоловіків наведені у вигляді таблиці 2.5.

Таблиця 2.5.

Результати порівняльного аналізу між стратегіями поведінки в конфлікті та стратегіями розв'язання конфліктних ситуацій у чоловіків

	Втеча	Примус	Згладжування	Компроміс
Конкуренція	0,004	0,138	-0,171	0,255
Співпраця	-0,094	-0,225	0,347*	0,163
Компроміс	-0,534*	-0,096	0,168	0,464*
Уникнення	0,039	-0,101	0,284	-0,400*
Пристосування	0,194	0,161	-0,129	0,181

*- статистично значущі результати на рівні $p \leq 0,005$

З наведеної таблиці, ми бачимо позитивний кореляційний зв'язок між стратегією поведінки в конфлікті "співпраця" та стратегією розв'язання конфліктних ситуацій, такою як "згладжування" (значення $r = 0,347$, $p \leq 0,05$) у чоловіків означає, що для досліджуваних чоловіків, які використовують таку стратегію поведінки, як співпраця, є притаманним вирішення конфліктів шляхом згладжування. Ці чоловіки намагаються зменшити кількість напруги, вони схильні розуміти позицію інших сторін, роблять усе для знаходження спільного мирного рішення.

З отриманих результатів, також бачимо про наявний позитивний зв'язок між стратегією поведінки в конфлікті "компроміс" та стратегією розв'язання конфліктних ситуацій, такою ж як "компроміс" (значення $r = 0,464$, $p \leq 0,05$) у чоловіків, вказує на те, що чоловіки, які йдуть на компроміс у ході конфлікту, то й вирішують його саме таким способом. Дані результати вказують на активне застосування стратегії компромісу у важких та конфліктних ситуаціях, вони намагаються досягти ефективного рішення конфлікту, та такого, яке задовольнить усі сторони.

Також нами було виявлено негативний кореляційний зв'язок між стратегією поведінки в конфлікті "компроміс" та стратегією розв'язання конфліктних ситуацій, такою як "втеча" ($r = -0,534$, $p \leq 0,05$) у чоловіків. Такий результат вказує на те, що досліджувані чоловіки, які вдаються до компромісу в стресових ситуаціях, не схильні вирішувати їх шляхом втечі.

Людей, яким притаманний компроміс, можна вважати більш впевненими у своїх можливостях, їм не задає дискомфорту обговорення проблеми та всіх її аспектів, вони з легкістю шукають спільні рішення проблеми, що як раз не є характерним до стратегії втечі, при якій навпаки учасники уникають спілкування, а й інколи саму ситуацію, не хочуть вдаватись до подробиць та не мають бажання її вирішувати активним залученням.

Було виявлено статистично значущий негативний кореляційний між стратегією поведінки в конфлікті "уникнення" та такою стратегією розв'язання конфліктних ситуацій, як «компроміс» ($r = -0,400$ $p \leq 0,05$) у чоловіків.

Такі результати вказують на те, що чоловіки, які звикли у складних та конфліктних ситуаціях вдаватись до стратегії «уникнення» найрідше використовують стратегію «компроміс» для її вирішення. Тобто, можна говорити, що ці чоловіки уникають проблемні ситуація за будь-яку ціну їм складно відстоювати свою точку зору, в них наявні побоювання стосовно негативних наслідків, до яких може відноситись образи та сварки. Відповідно їм не притаманно йти на компроміс та взаємодіяти відповідно до цієї стратегії.

Висновки до розділу II

1. Виявлено, що для досліджуваних жінок, на відміну від чоловіків, «конкуренція» є переважаючою стратегією поведінки у конфлікті. Тобто жінки у конфліктних ситуаціях прагнуть задовольнити свої інтереси, є доволі авторитарними у прийнятті рішень. Для чоловіків же переважаючою стратегією поведінки у конфлікті є «пристосування». Це свідчить, що досліджувані чоловіки є більш пасивними у ході конфліктних ситуацій та обирають пристосовуватись.

2. Визначено, що для досліджуваних обох діагностичних груп є характерним середній рівень конфліктності. Ці результати можуть вказувати, що представникам обох діагностичних груп є звичним перебувати у конфліктних ситуаціях.

3. Визначено, що найбільш характерною стратегією розв'язання конфліктної ситуації для жінок є «згладжування». На другому місці у жінок стратегія, яку вони використовують для розв'язання конфліктів - «компроміс». Тобто, не дивлячись на те, що під час конфлікту жінки обирають стратегію «конкуренція», саме на стадії розв'язання конфлікту вони надають перевагу таким стратегіям як «згладжування» та трохи рідше - «компроміс». На противагу, у чоловіків найхарактернішою стратегією розв'язання конфліктної ситуації є «примус». Другою за частотою використання у чоловіків стратегією розв'язання конфлікту є «втеча». Тут так само можна помітити різницю між вибором стратегії поведінки у конфлікті та стратегії розв'язання конфліктних ситуацій. У якості стратегії поведінки у конфлікті більшість досліджуваних чоловіків використовують стратегію «пристосування», тоді як на етапі розв'язання конфліктної ситуації, вони переважно застосовують протилежну за змістом стратегію «примус».

4. Результати кореляційного аналізу вказують на статистично значущий зв'язок у досліджуваних з групи жінок: між рівнем конфліктності та стратегією вирішення конфлікту – «згладжування» ($r = -0,333$, $p \leq 0,05$); між

стратегією поведінки в конфлікті "конкуренція" та такою стратегією розв'язання конфліктних ситуацій, як «компроміс» ($r = -0,494$, $p \leq 0,05$); між стратегією поведінки в конфлікті "співпраця" та стратегією розв'язання конфліктних ситуацій, такою як "компроміс" (значення $r = 0,411$, $p \leq 0,05$). А також наявний статистично значущий зв'язок у досліджуваних чоловіків: між рівнем конфліктності та такою стратегією поведінки у конфлікті, як «конкуренція» ($r = 0,497$, $p \leq 0,05$); між рівнем конфліктності та такою стратегією поведінки у конфлікті, як «пристосування» ($r = -0,338$, $p \leq 0,05$); між рівнем конфліктності та такою стратегією розв'язання конфліктної ситуації, як «втеча» ($r = 0,497$, $p \leq 0,05$); між рівнем конфліктності та стратегією вирішення конфлікту – «згладжування» ($r = -0,328$, $p \leq 0,05$); між стратегією поведінки в конфлікті "співпраця" та стратегією розв'язання конфліктних ситуацій, такою як "згладжування" (значення $r = 0,347$, $p \leq 0,05$); між стратегією поведінки в конфлікті "компроміс" та стратегією розв'язання конфліктних ситуацій, такою ж як "компроміс" (значення $r = 0,464$, $p \leq 0,05$); між стратегією поведінки в конфлікті "компроміс" та стратегією розв'язання конфліктних ситуацій, такою як "втеча" ($r = -0,534$, $p \leq 0,05$); між стратегією поведінки в конфлікті "уникнення" та такою стратегією розв'язання конфліктних ситуацій, як «компроміс» ($r = -0,400$, $p \leq 0,05$).

ВИСНОВКИ

1. За результатами теоретичного аналізу було виявлено, що конфлікт визначається як зіткнення протилежних думок та інтересів загострення суперечностей між двома сторонами, де кожна із сторін намагається відстояти власну позицію, що є абсолютно не сумісною із протилежною стороною.

Соціальна роль може виступати предиктором поведінки чоловіків та жінок в конфліктних ситуаціях. Саме статеві стереотипи визначають те, як жінки та чоловіки поведуть себе у конфлікті. Чоловіки, відповідно до соціальних стереотипів можуть поводити себе більше агресивно та впевнено, на відміну від жінок, поведінка котрих є більш м'якою та стриманою.

Вплив на формування стратегій поведінки в конфлікті можуть здійснювати такі фактори як соціальні стереотипи, цінності та культурні норми, соціальне оточення, освіта та виховання, особистісний досвід.

2. Визначено, що для досліджуваних обох діагностичних груп є характерним середній рівень конфліктності. Ці результати вказують, що представникам обох діагностичних груп є звичним перебувати у конфліктних ситуаціях.

3. Для досліджуваних жінок, на відміну від чоловіків, конкуренція є переважаючою стратегією поведінки у конфлікті. Тобто жінки у конфліктних ситуаціях прагнуть задовольнити свої інтереси, є доволі авторитарними у прийнятті рішень. Для чоловіків же переважаючою стратегією поведінки у конфлікті є «пристосування». Це свідчить, що досліджувані чоловіки є більш пасивними у ході конфліктних ситуацій.

4. Щодо стратегій розв'язання конфлікту, виявлено, що, найбільш характерною стратегією розв'язання конфліктної ситуації для жінок є «згладжування». На другому місці у жінок стратегія, яку вони використовують для розв'язання конфліктів - «компроміс». Тобто, не дивлячись на те, що під час конфлікту жінки обирають стратегію «конкуренція», саме на стадії розв'язання конфлікту вони надають перевагу таким стратегіям як «згладжування» та трохи рідше - «компроміс». На противагу, у чоловіків

найхарактернішою стратегією розв'язання конфліктної ситуації є «примус». Другою за частотою використання у чоловіків стратегією розв'язання конфлікту є «втеча». Тут так само можна помітити різницю між вибором стратегії поведінки у конфлікті та стратегії розв'язання конфліктних ситуацій. У якості стратегії поведінки у конфлікті більшість досліджуваних чоловіків використовують стратегію «пристосування», тоді як на етапі розв'язання конфліктної ситуації, вони переважно застосовують протилежну за змістом стратегію «примус».

5. Результати кореляційного аналізу вказують на статистично значущий позитивний зв'язок між рівнем конфліктності та стратегіями поведінки у конфлікті такими як: «співпраця» – у жінок, «конкуренція» – у чоловіків. Між рівнем конфліктності та стратегіями розв'язання конфлікту існує лише негативний кореляційний зв'язок: «згладжування» як у чоловіків так і у жінок та «втеча» – у чоловіків.

Також наявні статистично значущі зв'язки між стратегіями поведінки у конфлікті та стратегіями розв'язання конфлікту: у жінок «конкуренція» - «компроміс» з негативних та «співпраця» - «компроміс» з позитивних. У чоловіків «компроміс» - «втеча» та «уникнення» - «компроміс» з негативних і «співпраця» - «згладжування» та «компроміс» - «компроміс» з позитивних.

6. Щодо перспектив подальшого дослідження, може мати місце вивчення статевих особливостей поведінки особистості у конфлікті в зрілому віці при умові збереження складу досліджуваних. Тобто за допомогою використання лонгітюдного методу, який може показати чи змінюється з часом поведінка у конфлікті, стратегії розв'язання конфліктних ситуацій та рівень конфліктності досліджуваних. Якщо такі зміни будуть виявлені, також можна дослідити які чинники найбільш повпливали на це.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Gbadamosi, O., Baghestan, A. G., & Al-Mabrouk, K. Gender, age and nationality: Assessing their impact on conflict resolution styles. *Journal of Management Development*, Vol. 33 No. 3, 2014. URL: <https://doi.org/10.1108/JMD-02-2011-0024>;
2. Gender and Socialization | Introduction to Sociology. Lumen Learning: веб-сайт. URL: <https://courses.lumenlearning.com/wm-introductiontosociology/chapter/gender-and-socialization/> (дата звернення: 19.12.24);
3. Gender Identity & Roles | Feminine Traits & Stereotypes. Planned Parenthood: веб-сайт. URL: <https://www.plannedparenthood.org/learn/gender-identity/sex-gender-identity/what-are-gender-roles-and-stereotypes>. (дата звернення: 18.12.24);
4. Lawas K. T. A Brief History of Events Affecting Gender Roles. Sutori: веб-сайт. URL: <https://www.sutori.com/en/story/a-brief-history-of-events-affecting-gender-roles--aW9V4wnpHqyEemMknZjXtp5> (дата звернення: 20.12.24);
5. Lorber J. CONSTRUCTING GENDER: THE DANCER AND THE DANCE. New York, 2018. URL: https://www.researchgate.net/publication/331764683_The_Social_Construction_of_Gender;
6. Managing Conflict. Women in Research: веб-сайт. URL: <https://www.womeninresearch.org.au/managing-conflic> (дата звернення: 20.12.24);
7. Rahman S. Social Construction of Gender. Social Sci LibreTexts: веб-сайт. URL: [https://socialsci.libretexts.org/Bookshelves/Gender_Studies/Sexuality_the_Self_and_Society_\(Ruhman_Bowman_Jackson_Lushtak_Newman_and_Sunder\)/05:_Gen](https://socialsci.libretexts.org/Bookshelves/Gender_Studies/Sexuality_the_Self_and_Society_(Ruhman_Bowman_Jackson_Lushtak_Newman_and_Sunder)/05:_Gen)

der Identity Gender Roles and Gender Differences/5.07: Social Construction of Gender (дата звернення: 19.12.24);

8. Бегаль В. М. 2015. Харизматичне лідерство в сучасному політичному процесі Дисертація кандидата наук. Київ. 18 с.;
9. Буковинська Н. 2017. Гендерна рівність: шлях до успіху чи загроза майбутньому? Підприємництво, господарство і право. . №3. С. 191-194.;
10. Гонюкова Л. В. 2016. Сучасний механізм упровадження гендерної політики в Україні. Вісник НАДУ при Президентові України. № 2. С. 114-120.
11. Кіммел Майкл. Гендероване суспільство /Пер. з англ. С.Альошина./ Майкл Кіммел. – К.: Сфера, 2003.
12. Гончарова Ю. А. Роль та місце принципу гендерної рівності в сучасному міжнародному праві : дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.11. Київ, 2017.
13. Словник гендерних термінів присвячений основній термінології в галузі гендеру та фемінізму. URL: <http://a-z-gender.net/ua/genderna-demokratiya.html>.
14. Про забезпечення рівних прав та можливостей жінок і чоловіків : Закон України від 8 верес. 2005 р. № 2866-IV. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2866-15>.
15. Мельник Т. М. Правові аспекти гендеру. Основи теорії гендеру : навч. посіб. Київ : К.І.С., 2004.

АНОТАЦІЯ

Кваліфікаційна робота присвячена дослідженню статевих особливостей поведінки особистості у конфлікті, а саме – чи пов’язаний рівень конфліктності, вибір стратегії поведінки у конфлікті, вибір стратегії розв’язання конфлікту зі статтю особистості.

Проведене дослідження дозволило виявити, що для досліджуваних обох статей є характерним середній рівень конфліктності. Щодо стратегій розв’язання конфлікту, виявлено, що, найбільш характерною стратегією розв’язання конфліктної ситуації для жінок є «згладжування». На другому місці у жінок стратегія, яку вони використовують для розв’язання конфліктів – «компроміс». Тобто, не дивлячись на те, що під час конфлікту жінки обирають стратегію «конкуренція», саме на стадії розв’язання конфлікту вони надають перевагу таким стратегіям як «згладжування» та трохи рідше – «компроміс». На противагу, у чоловіків найхарактернішою стратегією розв’язання конфліктної ситуації є «примус». Другою за частотою використання у чоловіків стратегією розв’язання конфлікту є «втеча». Тут так само можна помітити різницю між вибором стратегії поведінки у конфлікті та стратегії розв’язання конфліктних ситуацій. У якості стратегії поведінки у конфлікті більшість чоловіків використовують стратегію «пристосування», тоді як на етапі розв’язання конфліктної ситуації, вони переважно застосовують протилежну за змістом стратегію «примус».

Ключові слова: конфлікт, стратегія поведінки, стратегія розв’язання, рівень конфліктності.

ANNOTATION

The qualification work is devoted to the study of the gender characteristics of the individual's behavior in the conflict, namely, whether the level of conflict, the

choice of the strategy of behavior in the conflict, the choice of the conflict resolution strategy is related to the gender of the individual.

The conducted research revealed that an average level of conflict is characteristic of both sexes. Regarding conflict resolution strategies, it was found that the most characteristic strategy for conflict resolution for women is "smoothing". In second place among women, the strategy they use to resolve conflicts is "compromise". That is, despite the fact that during the conflict women choose the "competition" strategy, it is at the stage of conflict resolution that they prefer such strategies as "smoothing out" and a little less often - "compromise". On the contrary, for men, the most characteristic strategy for resolving a conflict situation is "coercion". The second most frequently used conflict resolution strategy by men is "escape." It is also possible to notice the difference between the choice of strategy of behavior in conflict and the strategy of resolving conflict situations. As a behavior strategy in conflict, most men use the "adjustment" strategy, while at the stage of resolving the conflict situation, they mostly use the opposite strategy of "compulsion".

Keywords: conflict, behavioral strategy, resolution strategy, level of conflict.